

ASPECTE DIN LUPTA OAMENILOR MUNCII DIN BRAȘOV SUB CONDUCEREA P.C.R., ÎN ANII 1929—1933

de DORICA BUCUR

Anii 1929—1933 au intrat în istorie ca anii crizei economice de supraproducție, care a cuprins lumea capitalistă și care a afectat profund și România burghezo-moșierească.

Ca și în alte țări, criza industrială din România s-a împletit cu criza din celelalte sectoare ale economiei și în primul rând cu cea din agricultură.

Expresia împletirii crizei din mai multe ramuri ale economiei a constituit-o influențarea și agravarea ei reciprocă. Criza s-a manifestat deosebit de acut în sectorul agrar, unde se mai păstrau rămășițe feudale și unde datorită acestui fapt s-au ruinat milioane de producători agricoli mici și mijlocii.

Puternica dependență economică și financiară a țării noastre de monopolurile străine a contribuit în mare măsură la agravarea și prelungirea crizei economice în România¹. Referindu-se la acești ani grei din istoria țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, arăta: „În România, criza de supraproducție a fost agravată de o serie de factori de ordin intern și extern, printre care acela că în economia noastră predomină o agricultură înapoiată cu puternice rămășițe feudale. La aceasta se adaugă creșterea datoriilor externe ale țării, acapararea unor întreprinderi importante de către capitalul străin,

¹ Ilie Ceaușescu, P.C.R. — *Steagul luptelor revoluționare, din anii 1929—1933* Editura științifică, București, 1971, p. 18, 1933 — *Luptele revoluționare ale muncitorilor ceferiști și petroliști din România*, București, 1971, p. 11; Simion Cutișteanu, *Lupta maselor muncitoare din România în primii ani ai crizei economice mondiale a capitalismului (1929—1933)*, în *Cvmdava IV*, Brașov, 1970, p. 361.

scăderea catastrofală a prețurilor produselor destinate exportului, concomitent cu menținerea la un nivel ridicat a prețurilor produselor importate².

În anii crizei economice clasele dominante din România au fost cuprinse și de o profundă criză politică. Criza politică s-a manifestat printr-o accentuată instabilitate guvernamentală care a dat loc la o serie de schimbări și remanieri de cabinete. În anii 1929—1933 s-au perindat la conducerea statului 10 guverne, ceea ce a dovedit incapacitatea lor de a rezolva problemele economice și politice ale regimului burghezo-moșieresc.

Clasele exploatatoare au încercat să facă față crizei economice și să iasă din ea prin aruncarea poverilor grele asupra maselor muncitoare de la orașe și sate. În acest scop au luat o serie de măsuri între care au fost: intensificarea exploatării clasei muncitoare, concedierea masivă a muncitorilor și micilor funcționari, înrăutățirea condițiilor de muncă a celor rămași în producție, scăderea catastrofală a salariilor prin introducerea așa-numitelor „curbe de sacrificiu“, aplicarea amenzilor, mărirea impozitelor directe și indirecte prin creșterea taxelor, îndeosebi la mărfurile de larg consum etc³.

Măsurile luate de burghezia română în colaborare cu capitaliștii străini au fost îndreptate îndeosebi împotriva clasei muncitoare, al cărui proces de radicalizare era în creștere și a cărei luptă revoluționară cunoștea o puternică ascensiune.

Ca urmare a adâncirii la maximum a contradicțiilor sociale, a înrăutățirii situației maselor muncitoare, în anii crizei economice de supraproducție s-au desfășurat sub conducerea Partidului Comunist Român, care activa în adâncă ilegalitate, puternice și de amploare lupte revoluționare. Partidul comunist, forța politică cea mai înaintată din țară, s-a ridicat cu hotărâre în apărarea intereselor maselor muncitoare, împotriva ofensivei claselor exploatatoare de aruncare a greutăților crizei pe spinarea oamenilor muncii. Cu sacrificii deosebite, P.C.R. a reușit să conducă lupta oamenilor muncii pentru obținerea unor importante succese. Luptele din anii crizei economice au constituit exemple concludente pe baza cărora pro-

² Nicolae Ceaușescu, *Expunere la adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 45 de ani de la crearea Partidului Comunist Român*, din volumul, *România pe drumul desăvârșirii construcției socialiste*", p. 361—362.

³ Simion Cutișteanu, *op. cit.*, p. 362.

letariatul s-a convins încă o dată că numai sub conducerea unui asemenea partid înaintat, marxist-leninist este posibilă victoria⁴.

Secția locală din Brașov, încadrându-se în lupta generală condusă de P.C.R. pe întreg cuprinsul patriei, a organizat și condus acțiunile oamenilor muncii pentru revendicări economice și politice, pentru ieșirea revoluționară din criză.

Pe plan local au fost organizate greve, mitinguri, demonstrații, au luat ființă secții ale organizațiilor legale conduse și îndrumate de P.C.R., au apărut ziare și reviste care au mobilizat oamenii la luptă. De asemenea s-a editat și difuzat un impresionant număr de manifeste, care se adresau muncitorilor, intelectualilor și tuturor categoriilor de cetățeni din județul nostru. Ele duceau cuvîntul partidului în rîndul oamenilor muncii pe care îi mobiliza la luptă.

Anul 1929 se caracterizează în ce privește lupta dusă în județul Brașov, ca de altfel în întreaga țară, prin faptul că au avut loc numeroase acțiuni revendicative ale muncitorilor din diferite ramuri industriale, care au îmbrăcat forme și metode de la cele mai simple pînă la cele mai complexe și violente.

În 20 februarie 1929, un număr de 360 șomeri, mulți din ei foști salariați ai fabricilor de vagoane „Voina” și „Honterus”, sub conducerea comunistului Gheorghe Rusu, au organizat o demonstrație în fața primăriei municipiului Brașov, cerînd acordarea unui ajutor pentru șomeri. Li s-au promis ajutoare care urmau să fie acordate pe baza unei liste nominale întocmite de reprezentanții lor⁵.

În primăvara anului 1929, Congresul Sindicatelor unitare, care și-a desfășurat lucrările la Timișoara, a avut între altele drept scop pregătirea muncitorilor pentru lupta ce urmau să o susțină în etapa în care intrase țara noastră în anii crizei 1929-1933. La congres s-au stabilit îndatoririle organizațiilor sindicale și ale Consiliului general sindical unitar, s-a preconizat crearea comitetelor de fabrică, menite să reprezinte muncitorii în conflictele cu patronii și atragerea a cît mai mulți membri în sindicatele revoluționare. Lucrările congresului au fost întrerupte de autorități. Sindicatele unitare au fost desființate, iar participanții arestați. Din delegația care a reprezentat Sindicatele unitare din Brașov la Congresul de la Timișoara au făcut parte între alții Fodor Iosif, Bernat, Abraham, Wilhelm Melasz, Sonia

⁴ Ilie Ceașescu, *op. cit.*, p. 110.

⁵ Arhivele Statului Brașov, fondul Colecția documente privind mișcarea muncitorească din Brașov în anii 1917—1944, documentul nr. 133.

Abraham. Între cei arestați în timpul desfășurării congresului au fost și Sonia și Bernat Abraham, care au fost judecați și condamnați la cîte 6 luni închisoare⁶.

Desființarea sindicatelor unitare a fost o grea lovitură dată mișcării muncitorești din țara noastră încă din primul an al crizei economice. În aceste condiții, mulți dintre comuniștii care au făcut parte din sindicatele unitare, au hotărît să intre în sindicatele social-democrate, să-și desfășoare activitatea acolo, întărind aripa revoluționară a acestora.

Grupul tineretului comunist de pe lângă Sindicatele unitare a ținut mai multe adunări și a organizat săptămînal seri culturale la sediul acestora de pe str. Roșiori nr. 24 (azi nr. 26), în care se dezbăteau probleme de politică internă și externă. Asemenea adunări au avut loc la 8 februarie 1929, 12 februarie, 1929, 18 februarie 1929, 22 februarie 1929, 26 februarie 1929, 21 martie 1929, 12 aprilie 1929⁷. La adunarea din 21 martie s-a dezbătut programul Congresului Sindicatelor unitare, care avea să se desfășoare în primele zile ale lunii aprilie la Timișoara.

După închiderea sediului Sindicatelor unitare din Brașov, care a avut loc la 10 aprilie 1929, membrii Sindicatelor unitare cit și tineretul comunist au ținut o serie de întruniri și au organizat întâlniri conspirative⁸.

Astfel, la 24 aprilie 1929, a avut loc o ședință a comuniștilor care s-a ținut în aer liber în spatele fabricii de gaz aerian⁹. În zilele următoare, la 29 aprilie, tinerii comuniști brașoveni se întîlnesc în valea Răcădău¹⁰, iar la 11 mai 1929 a avut loc ședința conspirativă în care tineretul comunist din Brașov a ales ca secretar al organizației pe tinărul Kisgyörgy Tamaș¹¹. În lunile care au urmat, alte ședințe și întruniri conspirative au avut loc în diferite case ale comuniștilor brașoveni sau în împrejurimile orașului. La 2 august 1929 a avut loc o ședință conspirativă a tineretului comunist, care s-a ținut în casa comunistului Fodor Iosif de pe str. Dorobanților¹².

Aniversarea zilei de 1 Mai 1929 în Brașov — relatează ziarul „Socialismul” — „s-a sărbătorit cu un deosebit entuziasm. Sala Apollo a fost neîncăpătoare. Întrunirea s-a deschis în acordurile cîntecelor socialiste into-

⁶ Din relatările tov. Bernat Abraham secretar al Sindicatelor unitare din Brașov între anii 1924—1929.

⁷ Arhivele Statului Brașov, loc. cit. nr. 117, 119, 125, 132, 134, 151, 158.

⁸ Ibidem, documentul nr. 159.

⁹ Ibidem, documentul nr. 161.

¹⁰ Ibidem, doc. nr. 163.

¹¹ Ibidem, doc. nr. 165.

¹² Ibidem, doc. nr. 166

nate cu corul „Stăruința”¹³. Cu această ocazie au luat cuvîntul dr. Iancu Iancu și Kerekes Mór care au vorbit în limbile română, maghiară și germană despre importanța zilei de 1 Mai, făcînd un istoric al acestei zile. Serbarea în cinstea zilei de 1 Mai s-a încheiat cu o reprezentație teatrală cu piesa „Femeile muncitoare”¹⁴.

Comuniștii brașoveni s-au bucurat tot timpul de sprijinul și îndrumarea C.C. al P.C.R. prin instructorii și delegații trimiși în acest județ pentru a da indicații privind obiectivele și mijloacele de luptă în perioada respectivă. În vara și toamna anului 1929 activitatea comuniștilor s-a intensificat. La 23 august 1929 are loc o întrunire conspirativă a comuniștilor brașoveni, la care a participat, dînd indicații și îndrumări, Alexandru Dobrogeanu Gherea, reprezentant al C.C. al P.C.R.¹⁵. La întrunirea respectivă s-au discutat, între altele, și acțiunile ce urmau a fi organizate pe plan local împotriva procesului celor 60 de comuniști arestați la congresul Sindicatelor unitare de la Timișoara. Aceste acțiuni se bucurau de adevărată muncitorilor cu atît mai mult cu cît în proces se aflau și cîțiva brașoveni¹⁶.

În perioada interbelică, ziua de 1 August a fost socotită zi de luptă împotriva războiului imperialist¹⁷ și, în acest spirit, organizația locală P.C.R. și U.T.C. a desfășurat în mai mulți ani acțiuni care să marcheze această dată. Acționînd sub îndrumarea organizației locale a P.C.R., tinerii comuniști brașoveni au răspîndit în rîndul muncitorilor de la tunelul Teliu, cu ocazia zilei de 1 August 1929, mai multe exemplare din ziarele „Viața muncitoare” și „Munkásélet” care consemnau, în ample articole importanța acestei zile. În anii care au urmat, ziua de 1 August a fost sărbătorită prin greve, întruniri și demonstrații de protest, răspîndire de manifeste, arborare de steaguri roșii¹⁸. Poliția a efectuat mai multe arestări în rîndurile comuniștilor și uteciștilor, unii dintre aceștia fiind judecați și condamnați¹⁹.

Cu ocazia zilei de 1 August 1929, secția locală a P.C.R. și U.T.C. din Brașov a lansat manifestul intitulat „1 August” care chema la luptă pentru solidaritate internațională.

¹³ „Socialismul” din 5 mai 1929.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Arhivele Statului, doc. nr. 168.

¹⁶ Ibidem, doc. nr. 171.

¹⁷ *File din istoria UTC*, Editura politică, București 1971, p. 160.

¹⁸ Arhivele Statului Brașov, fondul Colecția de documente privind mișcarea muncitorească din județul Brașov în anii 1917—1944, doc. nr. 192.

¹⁹ Loc. cit. doc. nr. 225.

„Muncitorimea trebuie să arate prin demonstrații de stradă, prin greve sau prin întreruperea muncii că este unită și solidară“² și că va lupta împotriva pericolului de război imperialist.

Reprezentanții puterii s-au înșelat crezând că prin represii vor reduce la tăcere proletariatul înfometat. Clasa muncitoare s-a pregătit și a desfășurat noi lupte pentru cucerirea revendicărilor ei legitime. Astfel, în toamna anului 1929 au avut loc greve la mai multe întreprinderi din țară între care și la fabrica de locomotive și vagoane „Romloc“ — unde secția locală a P.C.R. a organizat în ziua de 16 noiembrie 1929 o acțiune combatantă. A fost înmănat muncitorilor un manifest, prin care aceștia erau chemați să participe la o adunare la terminarea programului de lucru; în cadrul adunării s-a hotărât declararea grevei împotriva abuzurilor patronale. Documentul menționează că acțiunea de la „Romloc“ era în strinsă legătură cu agitațiile comuniste, ce au avut și au loc la uzinele „Reșița“, fabrica de vagoane „Astra“ din Arad precum și la fabrica „Unio“ din Satu Mare“. În continuare se menționează că întrunirea este condusă de comuniștii de la „Romloc“ și de la fabrica „Schiel“, care fac cunoscut tuturor conținutul mobilizator al manifestului²¹.

Adâncirea crizei economice a fost însoțită de intensificarea măsurilor luate de clasele dominante de a ieși din criză pe seama maselor. Aceste măsuri au determinat proletariatul să-și continue și mai hotărât acțiunile revoluționare pentru a obliga clasele dominante să înceteze ofensiva dezlănțuită împotriva nivelului de trai al oamenilor muncii.

În ceea ce privește situația concedierilor din micile sau marile întreprinderi de pe raza județului Brașov, vom prezenta și câteva documente care constituie exemple revelatoare. Astfel, încă din primele zile ale anului 1929 s-au înregistrat concedieri masive. La mina de cărbuni „Concordia“ din Vulcan, la 22 ianuarie 1929 au fost concediați 122 muncitori²².

În articolul „Concedieri noi la Brașov și pe Valea Mureșului“ ziarul „Socialismul“ arată cum cunoscuta fabrică de reparat vagoane de cale ferată „Romloc“, „... a preavizat zilele acestea un număr de 200 muncitori metalurgiști. De la atelierele de tâmplărie ale acestei întreprinderi vor fi concediați lucrătorii în rate de câte 10. Alte concedieri s-au produs la fa-

²⁰ Muzeul Județean Brașov, secția istorie contemporană.

²¹ Arhiva Muzeului Județean Brașov, fond istorie contemporană.

²² Arhivele Statului Brașov, fondul Colecția de documente privind mișcarea muncitorească din județul Brașov în anii 1917—1944, doc. nr. 108.

brica de cafea „Frank“ tot din Brașov. Întreprinderile metalurgice „Schiel“, au anunțat și ele că în curînd vor fi nevoite să procedeze la reducerea personalului“²³.

Rezultatul concedierilor este menționat în articolul intitulat „Ocoliți Brașovul“, în care ziarul „Socialismul“ cheamă la solidaritate muncitorii din celelalte orașe cu cei de la fabrica „Schiel“, care erau în conflict cu patronii. „Muncitorii turnătoriei de fier de la fabrica „Schiel“ din Brașov, fiind în grav conflict de muncă cu direcțiunea, toți turnătorii din țară sînt înștiințați să evite a se angaja la acea întreprindere, pînă la lichidarea conflictului“²⁴.

În cursul anilor 1930 și 1931, acțiunile revoluționare ale proletariatului din Brașov s-au intensificat sub îndrumarea secției locale a P.C.R.

Cu ocazia zilei de 1 Mai 1930 secțiunea din Brașov a P.C.R. a lansat manifestul intitulat : „Muncitori șomeri ! Muncitori ! Muncitori !“ prin care proletariatul era chemat la luptă alături de șomeri. „Nu stînd acasă ci luptînd pe stradă ne vom putea cuceri pîinea noastră“. „... cei care lucrează vor ieși în stradă pentru a manifesta. Pentru muncă și pîine. Muncitori din fabrici și ateliere ! Muncitori tineri ! Frații voștri șomeri luptă și pentru voi. Nu merg să vă ia pîinea voastră. . .“ „... Dar nu pot să învingă dacă voi nu stați alături de ei în luptă“. În continuare, manifestul chema la luptă susținută „Pentru Partidul Comunist și Sindicatelor unite. Pentru întărirea lor“²⁵. Un alt manifest lansat de secțiunile P.C.R. și U.T.C. din Brașov, tot în 1930, cu ocazia zilei de 1 Mai, era intitulat : „Muncitori ! Muncitoare ! Tovarăși ! Muncitori tineri !“. Manifestul scoate în evidență toate abuzurile săvîrșite împotriva clasei muncitoare pe care o chema la luptă activă pentru cucerirea revendicărilor economice și politice. „Întîi Mai a fost întotdeauna zi de luptă a muncitorimii din toată lumea“. . . „este zi de luptă a proletariatului. Căminurile noastre sînt închise. Orice mișcare a muncitorimii noastre este înăbușită în singe. Presa noastră este confiscată. Toată poliția, siguranța și armata este mobilizată contra noastră. Salariile scad din zi în zi. Lipsa de lucru crește din zi în zi și mizeria este deja de nesuferit. . . În fruntea luptelor tuturor muncitorilor și țăranilor asupriți stă partidul comunist și U.T.C., care luptă fără șovăială pentru interesele de toate zilele ale muncitorilor și ale țăranilor și care

²³ „Socialismul“ din 10 ian. 1930.

²⁴ Ibidem

²⁵ Muzeul Județean Brașov, secția istorie contemporană.

luptă pentru prăbușirea societății de azi capitaliste și pentru înfăptuirea societății socialiste“²⁶.

Ziua de 1 Mai 1930 a fost marcată și printr-o mare serbare în organizarea căreia comuniștii au avut rolul principal. „Sala cea mare a cinematografului „Apollo“ — nota ziarului „Socialismul“ — a fost neîncăpătoare pentru a primi în această frumoasă zi de mai muncitorimea dornică de a auzi cuvântul socialismului mintuitor“. Au fost rostite cuvântări și discursuri în care s-a făcut istoricul zilei de 1 Mai și care au chemat muncitorimea brașoveană la luptă pentru cucerirea revendicărilor economice și politice. Vorbitorii au arătat că „dacă muncitorimea, va persevera în lupta începută cu frăție și idealism, nu mai e departe ziua când vom vedea înfăptuit visul de veacuri al omenirii, societatea bazată pe dreptate și egalitate“. Cu aceeași ocazie s-a subliniat importanța presei muncitorești în lupta pe care o ducea proletariatul pentru cucerirea drepturilor sale. „Serbarea a luat sfârșit în însuflețirea generală cu cîntece, executate de corul muncitoresc „Stăruința“ și reprezentarea unei piese de teatru“²⁷.

La 1 August 1930, secția locală a P.C.R. și a U.T.C. din Brașov au lansat manifestul intitulat : „Muncitori ! Muncitoare ! Muncitori tineri ! Tănrani ! Tovarăși !“ în care se spunea : „Tovarăși ! Întîi August este ziua de luptă și de mobilizare a proletariatului mondial în contra războiului imperialist. Proletariatul în toată lumea iese în stradă, demonstrează în contra războiului imperialist, luptînd totodată pentru revendicările zilnice... În această luptă trebuie să ia parte cu energie și proletariatul din România“²⁸. În continuare, manifestul chema la luptă împotriva reducerilor de salariu, a concedierilor, pentru ajutorarea șomerilor de către stat, pentru activitatea deschisă a Sindicatelor unitare și a tuturor organizațiilor revoluționare din țară²⁹.

În anii aceștia, în pofida condițiilor grele ale ilegalității, acțiunile inițiate de organizația județeană P.C.R. și U.T.C. Brașov pentru aniversarea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie s-au diversificat tot mai mult. Astfel, în noaptea de 21—22 octombrie 1930, pe drumul și în fața fabricii de celuloză din Zărnești, au fost răspindite manifeste prin care muncitorii și soldații erau îndemnați „să se apropie de ideea comunismului din Rusia și să lupte cu toate mijloacele revoluționare pentru întrona-

²⁶ Ibidem.

²⁷ „Socialismul“ din 11 mai 1930.

²⁸ Muzeul Județean Brașov, secția istorie contemporană.

²⁹ Ibidem.

rea aceluiași sistem și în România”³⁰. De asemenea Kisgyörgy Andraș, de 19 ani, împreună cu un alt tânăr comunist au lipit pe zidurile caselor din Brașov fluturași cu lozinca: „Trăiască Rusia Sovietică!”³¹.

Lupta comuniștilor brașoveni pentru apărarea revendicărilor majore ale maselor a făcut pași înainte odată cu procesul de refacere a propriilor rînduri greu lovite de luptele fracționiste.

Organele administrative ale județului Brașov au făcut de mai multe ori aprecieri asupra activității comuniste. Este revelator în acest sens și procesul verbal din 4 aprilie 1931 întocmit în baza raportului Chesturii Brașov nr. 209 din 1/IV. 1931 care menționează că „În ziua de 29 martie a avut loc o adunare a sindicatelor social-democratice la care au participat și 30 de comuniști”. În seara zilei de 31 martie „sub masca unei conferințe anunțată la sediul Căminului Sindicatelor social-democrate s-a ținut o adunare cu caracter revoluționar la care a participat peste 150 comuniști. A vorbit Dr. Kahana Ernest și Dr. Iancu Iancu. Sindicatul chelnerilor din gruparea social-democrată întrunindu-se în ziua de 27 III pentru constituirea unui nou comitet, a ales ca membri pe cei mai recunoscuți comuniști din Brașov”. În același document se arată că ziarul „Brassói Lapok” publică articole în care „expune unele chestiuni din programul economic al sovietelor relevind concurența pe care acestea o fac piețelor străine, datorită surplusului de producție”³².

Un alt proces verbal încheiat la 4 noiembrie 1931 specifica că „acțiunea de propagandă comunistă în orașul Brașov luase un avînt îngrijorător, iar organizația comunistă locală era dată ca exemplu de Comitetul Central al partidului comunist și celorlalte organizații din țară”³³.

În anul 1932, an de vîrf al crizei economice în România, P.C.R. și organizația sa din Brașov își intensifică activitatea în rîndul tuturor categoriilor de oameni ai muncii, pentru traversarea cu succes a crizei, pentru înlăturarea exploataării.

Se înregistrează în acest scop și o intensificare a acțiunilor protestatere de stradă ale șomerilor. În urma unei întruniri a șomerilor din Brașov din luna ianuarie 1932 o delegație se prezintă la prefect, cerînd ajutoarea celor peste 1.600 de șomeri (și nu numai a celor 600 trecuți pe listă).

³⁰ Arhivele Statului Brașov, fondul Parchetului tribunalului Brașov, dos. nr. 1964/1930.

³¹ Loc. cit., dos. nr. 2091/1930.

³² Arhivele Statului Brașov, fondul Colecția de documente privind mișcarea muncitorească din județul Brașov, în anii 1917—1944, doc. nr. 144.

³³ Ibidem, doc. nr. 194.

„Muncitorii au constatat nu se știe pentru a cita oară că primesc cu dărnicie și foarte regulat. . . făgăduieli. Dar astea nu astimpără foamea și nu încălzesc“³⁴.

În anul 1932 un număr impresionant de manifeste a fost răspîndit în rîndul locuitorilor din raza județului Brașov, prin care aceștia erau chemați să se afirme ca o forță socială și politică. Un raport al poliției consemnează că un stoc de manifeste a fost primit de către secția locală P.C.R. în ziua de 30 iunie 1932 spre a fi răspîndite în cursul nopții de 1 spre 2 iulie. Manifestele erau intitulate „Pericolul de război bate la ușă“ și erau adresate către „Muncitori, țărani, pensionari, funcționari publici, către toată populația muncitorească“ ; manifestul era lansat de Consiliul regional al Sindicatelor unitare din Ardeal și Banat³⁵.

În anul 1932 aniversarea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a prilejuit răspîndirea de manifeste la Zărnești și în colonia minei de cărbuni „Concordia“ din Vulcan, în ziua de 5 noiembrie. La percheziția efectuată la locuințele mai multor tineri comuniști „s-a găsit și un steag roșu cu secerea și ciocanul“. Dintre cei 11 comuniști arestați și anchetați 9 au fost tineri.

Amplasarea acțiunilor desfășurate cu ocazia zilei de 7 noiembrie 1932 a fost rezultatul preocupării Comitetului Regional Țara Birsei al P.C.R. și U.T.C. înființat în ianuarie 1932, care a lansat o serie de manifeste prin care muncitorii vîrstnici și tineri erau chemați la luptă pentru satisfacerea unor revendicări vitale. Intr-unul din aceste manifeste intitulat : „Muncitori ! Tineri muncitori ! Muncitori de la orașe !“ se arăta : „La 7 noiembrie se împlinesc 15 ani de cînd frații noștri muncitori ruși au luat pe cale revoluționară în stăpinire puterea de stat. Prin gestul lor au arătat muncitorilor din toată lumea drumul ce trebuie să-l urmeze. La 7 noiembrie demonstrați pe stradă înaintea fabricilor și luptați : Pentru muncă ! Pîine ! Pămînt ! Libertate ! Pentru apărarea revoluționară a Uniunii Sovietice !“³⁶.

Cînd Japonia militaristă a declanșat în septembrie 1931 aventura expansionistă împotriva Chinei, P.C.R. și U.T.C. au mobilizat masele largi muncitoare din întreaga țară, vîrstnici și tineri, la acțiunea de sprijinire politică și morală a luptei poporului chinez pentru apărarea independenței și integrității patriei sale. Tineretul din Brașov și-a declarat deplina sa solidaritate cu lupta eroică a tineretului chinez;

³⁴ „Socialismul“ din 15 ianuarie 1932.

³⁵ Arhivele Statului Brașov, fond Colecția de documente privind mișcarea muncitorească din județul Brașov în anii 1917—1944, document, nr. 209.

³⁶ Ibidem, doc. nr. 213.

într-unul dintre manifestele lansate de Comitetul regional din Țara - Birsei al P.C.R. și U.T.C., în noiembrie 1932, se arată că în China de aproape un an imperialiștii japonezi măcelăresc sutele de mii de chinezi revoluționari care luptă pentru independență, integritate națională și o viață nouă³⁷.

În cadrul relațiilor internaționaliste ale tineretului comunist brașovean, cu tineretul din alte țări, se remarcă legăturile și schimbul de experiență care au avut loc între organizația U.T.C. Brașov și organizația comunistă „Znamenska” din U.R.S.S. — regiunea Odesa. În scrisoarea organizației U.T.C.L. Znamenska din regiunea Odesa, adresată organizației U.T.C. Brașov, se arătau unele aspecte din activitatea acesteia insistându-se asupra aportului pe care tinerii comsomoliști îl aduc în opera de construcție a noii societăți socialiste. Se sublinia că alături de lupta pe plan economic, un aspect important al activității lor îl constituie munca de educație comunistă. În încheierea scrisorii se arăta că „3.500 de uteciști ai organizației noastre așteaptă răspuns de la voi. Să întărim solidaritatea internațională proletară pentru încheierea unui front unic al proletariatului împotriva pericolului imperialist”³⁸.

În scrisoarea de răspuns organizația U.T.C. din Brașov înfățișa cîteva din acțiunile revoluționare de amploare la care tinerii comuniști brașoveni au participat activ în condițiile grele ale ilegalității. În acest sens era menționată demonstrația șomerilor care a avut loc la Brașov, la sfîrșitul lunii decembrie 1932, în timpul căreia tinerii au purtat pancarte cu lozincă „Vrem pîine și ajutor de stat pentru șomeri!”. Dintre participanții la această demonstrație au fost arestați nouă tineri comuniști. În scrisoarea uteciștii din Brașov cereau ca tinerii comsomoliști să le împărtășească din experiența lor³⁹.

Începutul anului 1933 a fost dominat, în România, de memorabilele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști care au polarizat în jurul lor întreaga atenție a opiniei publice din țară și de peste hotare⁴⁰.

Pentru proletariatul român, luptele din februarie au constituit o înaltă școală de educație revoluționară, au contribuit la ridicarea conștiinței sale de clasă; ele au arătat în mod pregnant că forța clasei muncitoare stă în unitatea ei de acțiune și că aceasta este o condiție esențială pentru asigurarea rolului de conducător al proletariatului în lupta împotriva exploataților.

³⁷ Ibidem, doc. nr. 213.

³⁸ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul 108, mapa nr. 27.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ilie Ceașescu, *op. cit.*, p. 213.

Vestea despre represiunea de la „Grivița“ a ridicat un uriaș val de solidaritate, care s-a exprimat în greve, demonstrații, manifestații de stradă în orașe și centre muncitorești, în strângerea a zeci de mii de iscălituri de protest, publicarea de articole în presă și declarații în sprijinul muncitorimii ceferiste, ajutorarea materială a celor arestați și a familiilor lor.

Luptele din ianuarie — februarie 1933 s-au manifestat și în județul Brașov prin diferite acțiuni de solidaritate, printr-o intensă activitate comunistă.

Un raport al Chesturii poliției din Brașov relatează despre rețeaua comuniștilor brașoveni care se ocupau cu tipărirea și difuzarea manifestelor. Astfel, a fost descoperită la Brașov curiera comunistă Paula, urmărită de Chestura poliției din Cluj și Oradea. La Brașov era găzduită clandestin la comunistul Erdös Ștefan pe str. Sitei nr. 53. „În casa comunistului Erdös Ștefan numita a pus la cale de comun acord cu găzduitorul său și cu comunistul Fodor Ștefan tipărirea de noi manifeste comuniste care urmau să fie răspindite în legătură cu mișcările muncitorești de la C.F.R. din ultimul timp, de la București și Cluj. Dovada o face însăși manuscrisul unui manifest revoluționar redactat în acest scop și găsit în buzunarul hainei comunistului Erdös Ștefan chiar în seara zilei de 14 februarie 1933 pe când organele polițienești îl așteptau la domiciliu“⁴¹.

În continuare raportul menționa : „Faptul că în casa lui Erdös Ștefan se pregătește o nouă acțiune comunistă în legătură cu mișcările din restul țării, îl mai dovedește și prezența acolo a fruntașului comunist Fodor Ștefan... spre a putea lua o hotărâre de comun acord“. Descinderea relatată s-a soldat cu arestarea a patru comuniști și punerea sub urmărire a altor doi⁴².

La Fabrica de celuloză din Zărnești muncitorii au susținut cauza ceferiștilor și s-au solidarizat cu lupta lor dreaptă. La 26 februarie 1933 aici a început conflictul de muncă la care au participat 341 angajați în semn de solidaritate cu eroii „Griviței“, dar și pentru revendicări economice și politice proprii. Tratatările au luat calea sinuoasă a tergiversărilor, metodă menită a-i determina pe muncitori să renunțe, așa încît conflictul s-a prelungit pînă în luna octombrie, cînd, datorită tenacității dovedite, muncitorii au obținut rezultate pozitive⁴³.

⁴¹ Arhiva Muzeului Județean Brașov, fond istorie contemporană.

⁴² Ibidem.

⁴³ Arhivele Statului Brașov, fond Inspectoratul muncii Brașov, dosar nr. 455, 1933.

Acțiunile revoluționare ale maselor muncitoare conduse de P.C.R. au continuat în lunile care au urmat luptelor ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie — februarie 1933.

Un proces-verbal încheiat la 9 martie 1933, de către organele puterii de stat din județul Brașov menționează că: „organizațiile comuniste caută să dezvolte propaganda revoluționară în țară prin tipărituri și răspindiri de manifeste“, de asemenea în localitate „se proiectează înființarea unei organizații comuniste sub denumirea de Solidaritatea muncitorească română, s-au făcut descinderi la comuniștii însărcinați cu organizarea acestei societăți cu care ocazie s-a găsit întregul material destinat pregătirii acestei organizații“⁴⁴.

Un alt proces-verbal al acelorași autorități din 27 aprilie 1933 descrie pregătirile care se fac de către secția locală a P.C.R. pentru sărbătorirea zilei de 1 Mai. Se vor difuza manifeste de către tinerii comuniști, „iar secția partidului comunist va edita și răspîndi și ea o serie de manifeste cu caracter revoluționar prin care să facă mai întîi istoricul zilei de 1 Mai“. Ambele organizații au pregătit și o demonstrație de stradă. „Secția locală a partidului comunist a dispus ca o acțiune similară să se producă și în cuprinsul județului Brașov, în centrele Săcele, Rîșnov, Zărnești și minele Vulcan, unde sînt organizațiuni comuniste mai importante“⁴⁵.

Unul din manifestele lansate de organizația din Brașov a P.C.R. cu ocazia zilei de 1 Mai 1933 era intitulat: „Muncitori ! Muncitoare ! Muncitori tineri ! Săraci țărani ! Proprietari mici ! Invalizi de război ! Văduve și orfani ! Pensionari ! Soldați!“ prin care îi chema pe toți să lupte cu elan pentru cucerirea și apărarea drepturilor revoluționare⁴⁶. Materialele propagandistice editate se refereau și la sprijinirea luptei eroice a poporului chinez, ca și revista „Mișcarea comunistă din China“, și au cunoscut o largă răspîndire la Brașov, Rîșnov și înalte localități din județ⁴⁷.

În conformitate cu indicațiile primite din partea Comitetului regional Ardeal al P.C.R. comuniștii și uteciștii brașoveni au participat activ la organizarea comemorării, în martie 1933, a 50 de ani de la moartea marelui dascăl al proletariatului, fondatorul socialismului științific, Karl Marx. La

⁴⁴ Arhivele Statului Brașov, fond Colecția de documente privind mișcarea muncitorească din județul Brașov în anii 1917—1944, doc. nr. 227.

⁴⁵ Ibidem, doc. nr. 224.

⁴⁶ Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., cota A. XVIII-34.

⁴⁷ Arhivele Statului Brașov, fondul Parchetului tribunalului Brașov, dos. nr. 2635, fila 3—4.

adunarea care a avut loc în ziua de 3 martie 1933, la care au participat 70 de persoane „majoritatea tineri muncitori” — a fost evocată personalitatea „marelui luptător socialist” de la moartea căruia la 18 martie 1933 se împlineau 50 de ani. De asemenea, la căminul muncitoresc din strada Morii nr. 7 b (azi strada Matei Basarab nr. 15) a avut loc o mare adunare comemorativă, au fost răspindite ziare care evocau figura marelui întemeietor al învățăturii marxiste⁴⁸.

Pe aceeași linie se înscriu și acțiunile inițiate de secțiunea P.C.R. și U.T.C. din Brașov cu prilejul săptămânii de propagandă „Lenin-Liebenecht-Luxemburg” în care toate nucleele au făcut o strictă programare a ședințelor și manifestațiilor de stradă. Întreg orașul a fost împinzit cu manifeste și lozinci scrise pe zidurile clădirilor, au fost abordate, în pofida vigilenței autorităților, drapele roșii⁴⁹.

Un raport al Parchetului tribunalului Brașov din luna mai 1933 arată că: „În dimineața zilei de 14 mai a.c. la orele 3,30 a fost prins comunistul Jozsa Lajos în momentul când răspindea manifeste comuniste în cartierul Zizin, manifeste lansate de către Secția Locală a „Ajutorului Roșu”. Cu actele încheiate a fost înaintat justiției și a fost depus la închisoare pînă la judecarea procesului. În ziua de 23 mai 1933 a fost arestat în marginea pădurii Honterus tînărul comunist Pap Iosif. . .”, „Numitul este cunoscut ca aprig comunist și organizator al ucenicilor în rîndul cărora a făcut propagandă. . . Pentru meritele sale a fost numit membru în comitetul local al secției partidului comunist”. Comunistul Pap Iosif a fost condamnat de către Tribunalul Brașov la 6 luni închisoare și 1.000 lei amendă „pentru procurarea de manifeste comuniste și predate pentru răspîndire”⁵⁰. De asemenea, a fost descoperit la Brașov, în luna iunie a anului 1933, un grup de 3 comuniști dintre care doi erau condamnați de către Tribunalul din Hunedoara la o amendă de cîte 10.000 lei fiecare „pentru faptul că numiții s-au făcut vinovați de tipărirea și răspîndirea de manifeste cu caracter revoluționar. . . Numiții sînt ținuți în supraveghere”.

La 15 iunie 1933 a avut loc la sediul sindicatelor social-democrate din str. Morii nr. 7. b. (azi Matei Basarab nr. 15), o adunare de solidaritate cu socialistul Mihail Bujor. Vorbitorii au trecut în revistă activitatea acestui eminent luptător. De asemenea, s-a arătat regimul aspru la care a fost supus

⁴⁸ Loc. cit., fond Colecția de documente privind mișcarea muncitorească din județul Brașov în anii 1917—1944, doc. nr. 220.

⁴⁹ Loc. cit. doc. nr. 197.

⁵⁰ Loc. cit. nr. 9645/1933.

Bujor în cei 13 ani de detențiune în închisoarea Doftana. Cei prezenți și-au exprimat satisfacția că Bujor a fost pus în sfârșit în libertate⁵¹.

În anul 1933 s-a înființat la Brașov Sindicatul funcționarilor particulari pe care autoritățile îl caracterizau ca fiind „format în majoritate din elemente comuniste și de la prima adunare a început propaganda pentru fortificarea organizației în scop de a lupta în contra intereselor Siguranței Statului”⁵².

Sărbătorirea zilei de 1 August 1933, cu toate măsurile represive ce se iau de către autorități, prilejuiește răspîndirea a numeroase manifeste; arborarea de drapele roșii, demonstrații în fața întreprinderilor și manifestații de stradă⁵³.

Luptele revoluționare din perioada crizei economice au reprezentat un momemt de o însemnătate deosebită în istoria mișcării muncitorești din țara noastră. Ele au constituit o victorie politică a clasei muncitoare din România sub conducerea Partidului Comunist Român.

Luptele maselor muncitoare din județul Brașov împotriva exploatării au continuat și în perioada care a urmat. Formele variate pe care le-a îmbrăcat lupta muncitorilor brașoveni împotriva exploatării în perioada crizei, amploarea, bogăția și vigurozitatea acțiunilor, împletirea revendicărilor economice cu revendicări politice, au demonstrat capacitatea și forța Partidului Comunist Român, conducătorul proletariatului în focul marilor bătălii de clasă.

În acești ani furtunoși, ai crizei economice, oamenii muncii din județul Brașov, conduși de comuniști, au înscris pagini de glorie, care pentru generația de azi constituie un prilej de mîndrie și îndemn pentru a-și consacra toată energia și elanul tineresc edificării societății socialiste multilateral dezvoltate.

⁵¹ Loc. cit. nr. 11287/1933.

⁵² Ibidem.

⁵³ Loc. cit., fond Colecția de documente privind mișcarea muncitorească din județul Brașov, în anii 1917—1944, doc. nr. 225.

**ASPEKTE AUS DEN KÄMPFEN DER WERKTÄTIGEN DES KREISES
BRAȘOV (KRONSTADT), UNTER DER FÜHRUNG DER R.K.P.
IN DEN JAHREN 1929—1933**

(ZUSAMMENFASSUNG)

Als Folge der Zuspitzung der sozialen Gegensätze sowie der Verschlechterung der Lage Werktätigen in den Jahren der Überproduktionskrise (1929—1933), fanden unter der Anleitung der Rumänischen Kommunistischen Partei heftige revolutionäre Kämpfe statt. Die Kommunistische Partei führte den Kampf der Werktätigen des ganzen Landes für wirtschaftliche und politische Rechte.

Die lokale Sektion der R.K.P., die sich in den allgemeinen Kampf eingliederte, organisierte und führte Streiks, Meetings und Demonstrationen durch, leitete Aktionen von legalen Organisationen an und gab Zeitungen sowie Zeitschriften heraus, die die Menschen zum Kampfe mobilisierten. Ferner wurde eine beeindruckende Zahl von Manifesten und Flugschriften herausgebracht und vorbereitet, die an die Arbeiter, Intellektuellen sowie an alle anderen Bürger des Kreises gerichtet waren.

All diese Aktionen erwiesen die Fähigkeiten und die Kraft der R.K.P. als Führer des Proletariats in den grossen Klassenkämpfen jener Zeit.